

מפעל משנה תורה | אתר ישיבה

הלכות שביתת עשור בנוסח מדויק ומנוקד בליווי ביאור קצר ושלם

מתוך כרך א של הרמב"ם המבואר השלם. תפתח - תבין

הביאור המלווה את ההלכות

חיים. וכל אלה מקלים על הקריאה והלמוד בו, בין בעיון בין בשנון. הביאור מיעד לכל. מחשבה רבה שקעה בו כדי שיהיה פשוט גם למתחיל, ויחד עם זאת מועט המחזיק את המרבה, עד שגם מי שבקי במשנת הרמב"ם יכול להכיר בחין ערכו. מלאכת הביאור נעשתה על ידי ממחים במגוון תחומים, וחוא מיעד להעניק לקורא הבנה יסודית ומקפת, שבכוחה להיות תשתית מנחה בכל למוד.

נועד לפרש את המלים הקשות ואת ענין ההלכה, למען ירוץ הקורא בו. יחודו של הביאור הוא בהצמדות הנאמנה לדעת הרמב"ם בכל רחבי משנתו בקצור ופשטות בכל הלכה, עד כמה שידנו מגעת. הפותרות הראשיות וכותרות המשנה, יחד עם ההקדמות, הסכומים, הטבלאות והמפתחות המפרטים, מספקים לקורא תמונה פללית על הנושא ומאפשרים לו לאחז בכללי ההלכה. האיורים והנספחים עושים אותה תורת

עורך ראשי מהדיר ומבאר: הרב יוחאי מקבילי
עורכי משנה: ד"ר יחיאל קארה, הלל גרשוני (נוסח)
סדר וערך לדפוס: מנדי שכטר, נאור ידעי

(c) כל הזכויות שמורות
נשמח לקבל הערות ותגובות

בדוא"ל rambam4u@gmail.com, או בטלפון 077-4167003.

אתר מפעל משנה תורה: <http://www.mishnetorah.co.il>
אפליקציה | פייסבוק | לקבלת עדכונים וחומרים נוספים הרשמו באתר

הלכות שבת

הלכות עירובין

הלכות שביתת עשור

הלכות שביתת יום טוב

הלכות חמץ ומצה

הלכות שופר וסוכה ולולב

הלכות שקלים

הלכות קידוש החודש

הלכות תעניות

הלכות מגילה וחנוכה

מבנה ההלכות

מצות השביתה ביום הכיפורים (א), העינויים (ב-ג).

השביתה ממלאכה (א-ג), השביתה מאכילה ושתייה (ד-ה), תוספת שביתה בכניסה וביציאה (ז-י).

מצות השביתה

א

השיעור האסור באכילה ובשתייה (א-ז), הפטורים והחייבים (ח-יא).

הצום

ב

רחיצה (א-ו), נעילת הסנדל (ז-ח), סיכה (ט), תשיש המיטה (י).

שאר העינויים

ג

פסוקי התורה שבכתב

וְהָיְתָה לָכֶם לְחֻקַּת עוֹלָם, בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי [תשרי] בְּעֶשְׂרֵי לַחֹדֶשׁ תִּעֲשׂוּ אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם [תצומן] וְכָל מְלֹאכָה לֹא תַעֲשׂוּ הָאֲרֶזְחָ וְהַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכְכֶם: כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יִכְפֹּר עֲלֵיכֶם לְטָהָר אֶתְכֶם, מִכָּל חַטָּאתֵיכֶם לִפְנֵי ה' תִּטְהָרוּ: שִׁבְתַּן שְׁבֵתוֹן הִיא לָכֶם וְעֲנִיתֶם אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם, חֻקַּת עוֹלָם:

ויקרא טז, כט-לא:

צום ואיסור מלאכה

וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: אֲךָ בְּעֶשְׂרֵי לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה יוֹם הַכִּפּוּרִים הוּא מִקְרָא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם וְעֲנִיתֶם אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם, וְהִקְרַבְתֶּם אֶשֶׁה לָהּ: וְכָל מְלֹאכָה לֹא תַעֲשׂוּ בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה, כִּי יוֹם כִּפּוּרִים הוּא לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם: כִּי כָל הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר לֹא תִעֲנֶה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה, וְנִכְרְתָהּ [ותיכרת] מֵעַמִּיהָ: וְכָל הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה כָּל מְלֹאכָה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה, וְהֵאבַדְתִּי אֶת הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִקְרַב עִמָּה: כָּל מְלֹאכָה לֹא תַעֲשׂוּ, חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכָל מְשַׁבְּתֵיכֶם: שִׁבְתַּן שְׁבֵתוֹן הוּא לָכֶם וְעֲנִיתֶם אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם, בְּתַשְׁעָה לַחֹדֶשׁ בְּעָרֵב מְעָרֵב עַד עָרֵב תִּשְׁבֵּתוּ שְׁבֵתוֹכֶם [מצוה להוסיף על הצום לפניו ולאחריו]:

ויקרא כג, כו-לב:

צום של יממה ועונש של העושה מלאכה

וּבְעֶשְׂרֵי לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה מִקְרָא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם וְעֲנִיתֶם אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם, כָּל מְלֹאכָה לֹא תַעֲשׂוּ:

במדבר כט, ז:

מצות היום הבאה באזכור קרבנות מוסף

הַלְכוֹת שְׁבִיתַת עֶשׂוֹר

יש בכללן ארבע מצוות, שתי מצוות עשה ושתי מצוות לא תעשה, וזה הוא פְּרָטֵן: (א) לשבת בו ממלאכה. (ב) שלא לעשות בו מלאכה. (ג) להתענות בו. (ד) שלא לאכל ולשתות בו. ובאור כל המצוות האלו בפרקים אלו.

פֶּרֶק ראשון

מצוות השביתה

השביתה ממלאכה

א מצוות עשה לשבת ממלאכה בעשור לחדש השביעי, שְׁנַאֲמַר: "שבת שבתון הוא לכם" (ויקרא כג, לב; וראה שם טז, לא). וכל העושה בו מלאכה בטל מצוות עשה, ועבר על לא תעשה, שְׁנַאֲמַר: "ובעשור... כל מלאכה לא תעשו" (במדבר כט, ט). ומה הוא חיב על עשיית מלאכה ביום זה? אם עשה פרצונו בנדון – חיב פרת; ואם עשה בשגגה – חיב קרבן חטאת קבועה.

ב כל מלאכה שחיבין על זדונה בשבת סקילה, חיבין על זדונה בעשור פרת. וכל שחיבין עליו קרבן חטאת בשבת, חיבין עליו קרבן חטאת ביום הכפורים. וכל דבר שאסור לעשותו בשבת אף על פי שאינו מלאכה, אסור לעשותו ביום הכפורים; ואם עשה – מכין אותו מכת מרדות, כְּדָרְךָ שִׁמְכִין אוֹתוֹ עַל הַשְּׁבִיתָה. וכל שאסור לטלטלו בשבת, אסור לטלטלו ביום הכפורים. וכל שאסור לאמרו או לעשותו לכתחלה בשבת, כִּף אָסוּר בְּיוֹם הַכְּפוּרִים. כָּלֹּל שֶׁלְדָבָר: אין בין שבת ליום הכפורים בענינים אלו, אלא שזדון מלאכה בשבת בסקילה, וביום הכפורים בכרת.

ג ומתן לקנב את הירק ביום הכפורים מן המנחה ומעלה, ומה הוא הקנב – שייסר את העלין המעפשות, ויקצץ השאר ויתקן אותו לאכילה, וכן מפצעין באגוזין ומפררין ברמונים מן המנחה ומעלה, מפגי עגמת נפש. ויום הכפורים שחל להיות בשבת אסור בקניבת ירק ובפציעת אגוזים ובפרידת רמונים כל היום. וכבר נהגו העם בשנער ובמערב שלא יעשו אחד מכל אלו ביום הצום, אלא הרי הוא בשבת לכל.

א בעשור לחדש השביעי – ביום י' בתשרי, הוא יום הכיפורים. פרצונו – שאינו אנוס. בְּזָדוֹן – שאינו שוגג. פרת – עונש נצחי לנפש האדם, אם לא עשה תשובה, בו נמנע מן האדם עולם הבא, והוא נידון לעולמים על עברותיו החמורות (תשובה ח, א; ג, ו). בְּשִׁגְגָה – כגון שלא ידע שהיום הוא יום הכיפורים או שמלאכה זו אסורה או שעושה כרת. חטאת קבועה – קרבן חטאת שאינו תלוי במצבו הכלכלי של החוטא, בניגוד לקרבן עולה ויורד (שגגות א, ד).

ב אף על פי שאינו מלאכה – מן התורה, אבל אסרוהו חכמים. מפת מרדות – הלקאה מדברי חכמים על שמרד בדבריהם או בדברי תורה. מספר המלקות נקבע לפי הערכת בית דין (עדות יח, ו; פה"מ נידר ד, ג).

ג ומתן לקנב – ואין בקינוב איסור משום בורר, שהרי העלים המעופשים הם חלק מן הצמת, ואסור לברור רק כששני מינים מעורבים זה בזה. מן המנחה – שתיים וחצי זמניות (כשמחלקים את היום ל-12 חלקים שווים) לפני סוף היום, כשהיום מחושב מזריחת החמה ועד שקיעתה (ראה פה"מ ברכות ד, א; תפילה ג, ב; ד; וראה ביאור קריית שמע א, יא). מפצעין – מפצחין את קליפות האגוזים. מפררין – מפרידים את גרגרי הרמונים. מפגי עגמת נפש – מפני שנפשו של האדם עגומה אם הוא יכול להתחיל בהכנת האוכל רק לאחר הצום (ומבין שבת קיד, ב). שנערב – ככל. מערב – הארצות המערביות בצפון אפריקה (המגירב).

השביתה מאכילה ושתייה

ד מְצוֹת עֲשֵׂה אַחֲרַת יֵשׁ בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים, וְהִיא לְשִׁבְתָּ בּוֹ מֵאֲכִילָה וּשְׁתִּיָּה, שֶׁנֶּאֱמַר: "תַּעֲנוּ אֶת נַפְשֵׁיכֶם" (ויקרא טז, כט) – מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוּ: עֲנוּי שֶׁהוּא לְנַפֵּשׁ זֶה הַצּוּם. וְכָל הַצּוּם בּוֹ קִיָּם מְצוֹת עֲשֵׂה, וְכָל הָאוֹכֵל אוֹ שׁוֹתֵה בּוֹ בְּטֵל מְצוֹת עֲשֵׂה, וְעֵבֶר עַל לֹא תַעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי כָל הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר לֹא תַעֲנֶה [...] וְנִכְרְתָה" (שם כג, כט); מֵאַחַר שֶׁעֲנֵשׁ הַכֶּתוּב כֶּרֶת לְמִי שֶׁלֹּא נִתְעַנֶּה, לְמַדְנוּ שֶׁמְזַהְרִין אָנוּ בּוֹ עַל אֲכִילָה וּשְׁתִּיָּה. וְכָל הָאוֹכֵל אוֹ הַשׁוֹתֵה בּוֹ בְּשׁוֹגֵג – חֵיב קָרְפָן חֲטָאת קְבוּעָה.

ה וְכֵן לְמַדְנוּ מִפִּי הַשְּׁמוּעָה שֶׁאֲסוּר לְרַחֵץ בּוֹ אוֹ לְסוּף אוֹ לְנַעַל אֶת הַסַּנְדָּל אוֹ לְבַעַל, וּמִצְוָה לְשִׁבְתָּ מְכַל אֱלוֹ כְּדָרְךָ שֶׁשׁוֹבֵת מֵאֲכִילָה וּשְׁתִּיָּה, שֶׁנֶּאֱמַר: "שִׁבְתָּ שִׁבְתוֹן" (ויקרא טז, לא); כֵּן, לְעֵינֵינוּ מֵלֵאכָה, "שִׁבְתָּ" לְעֵינֵינוּ אֱלוֹ. וְאִין חֵיבִין כֶּרֶת אוֹ קָרְפָן אֲלֵא עַל אֲכִילָה וּשְׁתִּיָּה; אֲבָל אִם רַחֵץ אוֹ סָף אוֹ נַעַל אוֹ בַעַל – מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מְרֻדוֹת.

תוספת שביתה בכניסה וביציאה

ו כָּשֶׁם שֶׁשְׁבוֹת מְלֵאכָה בּוֹ בֵּין בְּיוֹם בֵּין בְּלִילָה, כֶּף שְׁבוֹת שֶׁלְעֵנוּי בֵּין בְּיוֹם בֵּין בְּלִילָה. וְצָרִיף לְהוֹסִיף מִחַל עַל קִדְּשׁ בְּכִנְיֻסְתּוֹ וּבִיצִיאָתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְעֵינֵיכֶם אֶת נַפְשֵׁיכֶם בְּתַשְׁעָה לְחִדְּשׁ בְּעֶרֶב" (שם כג, לב), כְּלוּמַר הַתַּחַל לְצוּם וּלְהַתְעַנּוֹת מִעֶרֶב תַּשְׁעָה הַסְמוּף לְעֶשְׂרֵי. וְכֵן בִּיצִיאָה, שׁוֹתֵה בְּעֵנוּי מְעַט מִלִּילֵי אֶחָד עֶשֶׂר סְמוּף לְעֶשְׂרֵי, שֶׁנֶּאֱמַר: "מִעֶרֶב עַד עֶרֶב תִּשְׁבְּתוּ שִׁבְתְּכֶם" (שם).

ז נָשִׁים שֶׁאוֹכְלוֹת וְשׁוֹתוֹת עַד שֶׁחֲשָׁכָה, וְהֵן אֵינָן יוֹדְעוֹת שֶׁמִּצְוָה לְהוֹסִיף מִחַל עַל קִדְּשׁ – אֵינן מְמַחִין בִּיָּדָן, שֶׁלֹּא יִבּוֹאוּ לְעֲשׂוֹת בְּזִדּוֹן, שֶׁהָרִי אֵי אֶפְשֶׁר שֶׁיְהִיָּה שׁוֹטֵר בְּבֵית כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְהִזְהִיר נָשִׁיו, וְהַנּוּחַ לְהֵן שֶׁיְהִיוּ שׁוֹגְגִין וְאֵל יְהִיוּ מְזִידִין. וְכֵן כָּל הַדּוּמָה לָזֶה.

פֶּרֶק שֵׁנִי

הצום

השיעור האסור באכילה ובשתייה

א הָאוֹכֵל בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים מֵאֲכִילִים הָרְאוּיִין לְאָדָם כְּפִתּוֹת הַגִּסָּה, שֶׁהִיא פָחוֹת מִכְּבִיצָה בְּמַעַט – הָרִי זֶה חֵיב. וְכָל הָאֲכִילִים מְצֻטְרָפִין לְשַׁעוֹר זֶה. וְכֵן הַשׁוֹתֵה מִשְׁקִין הָרְאוּיִין

ד מִפִּי הַשְּׁמוּעָה – כִּפִּי שֶׁשָּׁמְעוּ אִישׁ מִפִּי רַבּוֹ בְּמִסּוּרַת כִּיצַד לְהַבִּין אֶת פְּסוּקֵי הַמִּקְרָא (ק). לְנַפֵּשׁ – הַנֶּפֶשׁ כֵּאֵן מִצִּיּוֹנִת אֶת 'כּוּחוֹת הַגּוּף הַמֵּאֲפִשִּׁים חַיִּים' (מור"נ א,מא; יסודי התורה ד,ט). שֶׁמְזַהְרִין – בְּאִיסוּר לֹא תַעֲשֶׂה.

ה לְסוּף – לְמִרוּחַ עַל הַגּוּף שֶׁמִּנִּים אוֹ בְּשָׁמִים.

ו וְצָרִיף לְהוֹסִיף מִחַל עַל קִדְּשׁ – לְהַאֲרִיךְ אֶת הַצּוּם. וּבִיצִיאָתוֹ – לְאַחֵר שֶׁיִּצְאוּ שְׁלוֹשָׁה כּוֹכְבִים. לְהַתְעַנּוֹת מִעֶרֶב תַּשְׁעָה – בְּתַשְׁעֵי אֲסוּר הַתְעַנּוֹת (נדרים ט,ג).

ז אֵינן מְמַחִין בִּיָּדָן – אֵינן מוֹכִיחִים אוֹתָן, אֲךָ אִם יֵשׁ סִיכוּי שֶׁיִּשְׁמַעוּ לוֹ, חֵיב לְהוֹכִיחֵן (דעות ו,ז).

א כְּפִתּוֹת הַגִּסָּה – כִּנְפָחָה שֶׁל תַּמְרָה גְּדוּלָה (= "גִּסָּה"). כְּבִיצָה – כִּנְפָחָה שֶׁל בִּיצָה, כ-50 סמ"ק (לְכָל הַמִּידוֹת וְהַשִּׁיעוּרִים רַא הַנִּסְפָּח). "וּבִיצָה הַאֲמוּרָה בְּכָל מְקוֹם הִיא בִיצָה בִּינוֹנִית שֶׁל תַּרְנַגּוּלִין" (שבת ח,ה).

לְצַד אֶחָד – בלחי אחת. רביעית – רביעית הלוג, כ-75 סמ"ק.

ב אֶחָד – דין אחד שווה. פגול – קרבן שנשחט מתוך מחשבה לאכול ממנו או להקריב אותו או לזרוק את דמו לאחר הזמן שמוטר לעשות כן (פסולי המוקדשין יג, א; יד, א). נותר – בשר הנותר מן הקרבן לאחר הזמן שמוטר לאכול אותו (שם יג, ג; יח, ט). טָבַל – פירות או ירקות שלא הופרשו מהם תרומות ומעשרות (לא תעשה קנג). קְבֻלוֹת – בעלי חיים שמתו מוות טבעי או שלא נשחטו כהלכה (מאכלות אסורות ד, א). טְרָפוֹת – בעלי חיים החולים באחד מן החוליים העלולים להביא למיתתם, המנויים בהלכה (שחיטה פ"ק ה-יא), והם אסורים באכילה, גם אם נשחטו לפני שמתו. חֶלֶב – חלקי שומן בבהמה האסורים באכילה (מאכלות אסורות פרק ז).

ג מִשְׁעוֹר זֶה – שהוא ככותבת גסה לאכילה וכמלוא לוגמיו לשתייה. מִפֶּת מְרָדוֹת – ראה לעיל ביאור א, ב.

ד כְּדֵי אֲכִילַת שְׁלֹשׁ בֵּיצִים – משך הזמן הדרוש לאכילת מאכל שנפחו שלוש ביצים. כְּדֵי שְׁתִּית רְבִיעִית – משך הזמן הדרוש לאדם רגיל לשתיית רביעית נוזלים.

ה שְׂרָפִים – נוזלים צמיגים הנוטפים מעצים מסוימים. גְּאוּשִׁין – מסריחים. צִיר – נוזל הכבישה של דגים והנוזל המתמצה מדגים כבושים או מלוחים (פה"מ: תרומות יח; כיפורים ח, ב). מְרִיס – רוטב של דגים כבושים במי מלח או בשמן שנהגו ללפת בו את הפת. מקור השם בלטינית (Muries). (עייובין א, ג; ציצית ב, ה) וריחו מבאיש. חֶמֶץ חֵי – יין שהחמיץ, בלא תוספת מים (= "חי"). פְּטוֹר – שאין בהם הנאה לחיך (מאכלות אסורות י, ד).

ו פְּלִפְלִין – הכוונה לפלפל השחור (Piper nigrum), שהוא מטפס רב שנתי ממוצא טרופי בעל עלים גדולים הנושא אשכול פירות. פירות הפלפל משמשים בעיקר כשהם שחוקים כתבלין חריף ואף כסם מרפא. זִנְגִּיבִיל – קרוב לוודאי שהכוונה לזנגביל רפואי (Zingiber officinale), עשב טרופי בעל קנה שורש המשמש כתבלין ולרפואה. הַפּוֹסֵס פְּלִפְלִין וְזִנְגִּיבִיל יָבֵשׁ פְּטוֹר – "מפני שהן תבלין, ואינן אוכל" (ראה ברכות ח, ז). ולעניין יום הכיפורים, פלפל רָטֵב (= טרי), אף על פי שאינו חריף הרבה, אינו חייב עליו, משום שיש בו מרירות, והריהו בכלל "עשבים המרים", אבל הזנגביל דרכו להיאיכל לח כמות שהוא כבוש בחומץ או בדבש, לפי שאינו חריף הרבה כשהוא לח. לולֵבֵי גִפְנִים – עלים רכים או פרחי העץ בראשית פריחתם בראש הענף (ראה שבת יח, ט). בְּאָרְץ יִשְׂרָאֵל – בארצות חמות מתקשים אף בפחות מעשרה ימים.

לְשִׁית אֶדָם כְּמִלּוּא לְגִמְיוֹ שְׁלֹשֹׁתָהּ, כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְפִי לְגִמְיוֹ – חֵיב. וְכִמָּה מְלֹא לְגִמְיוֹ? כְּדֵי שְׁיִסְלַקְמֵן לְצַד אֶחָד וְיִרְאֶה מְלֵא. וְשְׁעוֹר זֶה בְּאֶדָם בֵּינוֹנִי – פָּחוֹת מְרִבִּיעִית. וְכָל הַמְשַׁקֵּין מְצַטְרְפִין לְשְׁעוֹר זֶה. וְאֲכִילָה וְשְׁתִּיָּה אֵין מְצַטְרְפִין לְשְׁעוֹר אֶחָד.

ב אֶחָד הָאוֹכֵל אֲכָלִין הַמְתְּרִין או שְׂאֵכֵל דְּבָרִים הָאֲסוּרִין, כְּגוֹן פְּגוּל וְנוֹתֵר וְטָבַל וְנִבְלוֹת וְטְרָפוֹת וְחֶלֶב או דָם – הוֹאִיל וְאֵכֵל אֲכָלִין הָרְאוּיִין לְאֶדָם, הֲרִי זֶה חֵיב כֶּרֶת מִשּׁוּם אוֹכֵל בְּיוֹם הַכְּפוּרִים.

ג אֲכַל או שְׁתָּה פָּחוֹת מִשְׁעוֹר זֶה – אֵינוֹ חֵיב כֶּרֶת; אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא אֲסוּר מִן הַתּוֹרָה בְּחֻצֵי שְׁעוֹר, אֵין חֵיבִין כֶּרֶת אֲלֵא עַל כְּשְׁעוֹר. וְהָאוֹכֵל או הַשּׁוֹתֶה חֻצֵי שְׁעוֹר – מִכֵּין אוֹתוֹ מִכֶּת מְרָדוֹת.

ד אֲכַל מְעַט וְחִזָּר וְאֵכֵל וְחִזָּר וְאֵכֵל: אִם יֵשׁ מִתְחַלֵּת אֲכִילָה רְאוּנָה עַד סוֹף אֲכִילָה אַחְרוֹנָה כְּדֵי אֲכִילַת שְׁלֹשׁ בֵּיצִים – הֲרִי אֵלוֹ מְצַטְרְפוֹת לְכְשְׁעוֹר; וְאִם לֹאוֹ – אֵין מְצַטְרְפוֹת. שְׁתָּה מְעַט וְחִזָּר וְשְׁתָּה וְחִזָּר וְשְׁתָּה: אִם יֵשׁ מִתְחַלֵּת שְׁתִּיָּה רְאוּנָה עַד סוֹף שְׁתִּיָּה אַחְרוֹנָה כְּדֵי שְׁתִּית רְבִיעִית – מְצַטְרְפִין לְשְׁעוֹר; וְאִם לֹאוֹ – אֵין מְצַטְרְפִין.

ה אֲכַל אֲכָלִין שְׂאֵינָן רְאוּיִין לְמֵאֲכֵל אֶדָם, כְּגוֹן עֲשָׂבִים הַמְרִים או שְׂרָפִים הַבְּאוּשִׁין, או שְׁשִׁתָּה מְשַׁקֵּין שְׂאֵינָם רְאוּיִין, כְּגוֹן צִיר או מְרִס וְחֶמֶץ חֵי – אֲפֵלוֹ אֲכַל וְשְׁתָּה מִהֵן הִרְבָּה, הֲרִי זֶה פְּטוֹר מִן הַכֶּרֶת; וְאֵבֵל מִכֵּין אוֹתוֹ מִפֶּת מְרָדוֹת.

ו שְׁתָּה חֶמֶץ מְזוּג בְּמֵים – חֵיב. הַכּוֹסֵס פְּלִפְלִין וְזִנְגִּיבִיל יָבֵשׁ וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן – פְּטוֹר; וְאֵבֵל זִנְגִּיבִיל רָטֵב – חֵיב. אֲכַל עֲלֵי גִפְנִים – פְּטוֹר; לולֵבֵי גִפְנִים – חֵיב. וְאֵלוֹ הֵם לולֵבֵי גִפְנִים? כָּל שֶׁלְבָבוֹ בְּאָרְץ יִשְׂרָאֵל מֵרֵאשׁ הַשָּׁנָה וְעַד יוֹם הַכְּפוּרִים; יֵתֵר עַל זֶה – הֲרִי הֵם כְּעֵצִים, וּפְטוֹר. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בְּאֵלוֹ.

ז אָכַל צְלִי בְמֶלַח – מִצְטָרֵף הַמֶּלַח לַבֶּשֶׂר; צִיר שֶׁעַל גְּבִי יֵרֶק מִצְטָרֵף, מִפְּנֵי שֶׁמְכִשִּׁירֵי הָאֶכָּל הַמְעַרְבִים עִם הָאֶכָּל – כְּאֶכָּל הֵן חֲשׂוּבִין. הִיָּה שֶׁבַע מֵאֲכִילָה גִּסָּה שֶׁאֶכַל עַד שֶׁקָּץ בְּמִזְוֹנוֹ, וְאֶכַל יֵתֵר עַל שֶׁבַעו – פְּטוּר, כְּמִי שֶׁאֶכַל אֲכָלִין שְׂאִינָן רְאוּיִין לְאֲכִילָה; שְׂאֵף עַל פִּי שֶׁזָּה הֵיִתֵר רְאוּי לְרַעֵב, אֵינּוּ רְאוּי לְכָל מִי שֶׁשֶׁבַע בְּזָה.

הפטורים והחייבים

ח סִכְנָה – סִכְנַת חַיִּים. שְׂאָל – בִּיקֵּשׁ. הַרְפָּאִים הַבְּקִיָּאִין – "המומחים לפי דעתנו" (פה"מ כיפורים ח,ג). כלומר מי שמקובל וידוע כמומחה, ולא על פי תעודותיו (ק). רופא אָמֵן – מקצועי.

ט עֲבָרָה – אישה הרה, שאם לא ייתנו לה לאכול מה שהיא מתאוה לו, היא וגם ולדה באים לידי סכנה. וראה: "עוברת שהריחה מאכל אסור, כגון בשר קודש או בשר חזיר – מאכילין אותה מן המרק: אם נתייבשה דעתה, מוטב; ואם לאו, מאכילין אותה פחות בהפרשי זמן גדולים]. ואם לא נתייבשה דעתה – מאכילין אותה עד שתתיישב דעתה. וכן הבריא שהריח דבר שיש בו חמץ וכיוצא בו מדברים שמערערין את הנפש – דינו כעוברת" (מאכלות אסורות יד-טו). בְּלִמּוּס – "מִין מִמִּינֵי הָעֵלְפוֹן הַנִּגְרָם מִחֲמַת רֶגֶשׁ רַעֲבוֹן בְּפִי הַקִּיבָה, וְכִשְׂאוֹכֵל – פֶּגַע מִמֶּנּוּ וְעוֹבֵר, וְתִסְרוּר הַחֹשֶׁכָה מֵעִינָיו" (פה"מ כיפורים ח,ד).

י מוֹסִיפִין לְעֵנּוֹתוֹ בְּשַׁעוֹת* – עַד שִׁצִּיק לוֹ הָרַעֵב. כַּכ"ק: "בְּשַׁעוֹתוֹ", וּמִשְׁמַעוֹ כְּפִי כּוֹחַ סָבְלוּ בֵּאוֹתוֹ זְמַן. מְשָׁלִים – מִסִּיִּים אֶת הַצּוּם. מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים – מִתְקַנְתַּת חֲכָמִים.

יא בַּת שְׂתִים עֲשָׂרָה – הַבְּנוֹת חַיִּיבוֹת לְצוּם בְּגִיל צַעִיר מִן הַבָּנִים, "לְפִי שֶׁהַנִּקְבוֹת יִכְלוּת לְסָבּוֹל הַצּוּם יוֹתֵר מִהַזְכָּרִים" (פה"מ כיפורים ח,ב). שְׂהֵבִיאוּ שְׂתֵי עֲשָׂרוֹת – בְּמָקוֹם הָעֵרוּוָה, כְּסִימְנֵי בְּגָרוֹת (ראה אישות ב,י).

ח חוֹלָה שִׁישׁ בּוֹ סִכְנָה שֶׁשְׂאָל לְאָכַל בְּיוֹם הַכְּפוּרִים – אֵף עַל פִּי שֶׁהַרְפָּאִים הַבְּקִיָּאִין אֹמְרִין 'אֵינּוּ צָרִיךְ', מֵאֲכִילִין אוֹתוֹ עַל פִּי עֲצָמוֹ עַד שִׁיאֲמַר 'דִּיִּי'. אָמַר הַחוֹלָה 'אֵינִי צָרִיךְ', וְהַרְפָּא אֹמֵר 'צָרִיךְ' – מֵאֲכִילִין אוֹתוֹ עַל פִּיו, וְהוּא שִׁיְהִיָּה רּוֹפֵא אָמֵן. רּוֹפֵא אָחַד אֹמֵר 'צָרִיךְ', וְאָחַד אֹמֵר 'אֵינּוּ צָרִיךְ' – מֵאֲכִילִין אוֹתוֹ. מְקַצֵּת הַרְפָּאִין אֹמְרִין 'צָרִיךְ', וּמְקַצֵּתֵן אֹמְרִין 'אֵינּוּ צָרִיךְ' – הוֹלְכִין אַחַר הָרַב אוֹ אַחַר הַבְּקִיָּאִין; וּבְלִבְדֵּי שְׂאָל יֹאמֵר הַחוֹלָה 'צָרִיךְ אֲנִי'. אֶבֶל אִם אָמַר 'צָרִיךְ אֲנִי' – מֵאֲכִילִין אוֹתוֹ. לֹא אָמַר הַחוֹלָה שֶׁהוּא צָרִיךְ, וְנִחְלַקוּ הַרְפָּאִים, וְהָיוּ כְּלָן בְּקִיָּאִין, וְאֵלוֹ שְׂאֲמָרוֹ 'צָרִיךְ' כְּמִנְיָן שְׂאֲמָרוֹ 'אֵינּוּ צָרִיךְ' – מֵאֲכִילִין אוֹתוֹ.

ט עֲבָרָה שֶׁהִרְחִיחָה – לוֹחֲשִׁין לָהּ בְּאֲזָנָה שְׂיוֹם הַכְּפוּרִים הוּא: אִם נִתְקַרְרָה דַּעְתָּהּ בְּזִכְרוֹן זֶה – מוֹטֵב; וְאִם לֹא – מֵאֲכִילִין אוֹתָהּ עַד שֶׁתִּתְיַשֵּׁב נַפְשָׁהּ. וְכֵן מִי שֶׁאֲחַזּוּ בְּלִמּוּס – מֵאֲכִילִין אוֹתוֹ עַד שִׁיאֲרוּ עֵינָיו; וְאֶפְלוּ נְבִלוֹת וְשִׁקְצִים מֵאֲכִילִין אוֹתוֹ מֵד, וְאִין מְשִׁהִין עַד שִׁימְצָאוּ דְבָרִים הַמְּתַרְיִין.

י קָטָן בֶּן תִּשְׁעֵי שָׁנִים וְכֵן עֲשָׂרֵי שָׁנִים – מִתְנַכֵּין אוֹתוֹ שְׁעוֹת. כִּיצַד? הִיָּה רְגִיל לְאָכַל בְּשַׁתֵּי שְׁעוֹת בְּיוֹם – מֵאֲכִילִין אוֹתוֹ בְּשֵׁלֶשׁ; הִיָּה רְגִיל בְּשֵׁלֶשׁ – מֵאֲכִילִין אוֹתוֹ בְּאַרְבַּע; לְפִי כַּח הַבֵּן, מוֹסִיפִין לְעֵנּוֹתוֹ בְּשַׁעוֹת*. בֶּן אַחַת עֲשָׂרָה שָׁנָה, בֵּין זָכָר בֵּין נְקֵבָה – מִתְעַנֶּה וּמְשָׁלִים מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים, כְּדִי לְחַנְכוֹ בְּמִצְוֹת.

יא בַּת שְׂתִים עֲשָׂרָה שָׁנָה וְכֵן שְׁלֹשׁ עֲשָׂרָה שָׁנָה וְכֵן שְׁתֵּים עֲשָׂרָה שָׁנָה – הָרִי הֵם גְּדוּלִים לְכָל הַמִּצְוֹת, וּמְשָׁלִימִין מִן הַתּוֹרָה. אֶבֶל אִם לֹא הֵבִיאוּ שְׂתֵי עֲשָׂרוֹת – עֲדִין קִטְנִים הֵן, וְאֵינָן מְשָׁלִימִין אֶלָּא מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים. קָטָן שֶׁהוּא פְּחוּת מִכֵּן תִּשְׁעֵי שָׁנִים – אֵין מְעַנִּין אוֹתוֹ בְּיוֹם הַכְּפוּרִים, כְּדִי שְׂאָל יָבוֹאוּ לְיַדֵּי סִכְנָה.

ז אֲכִילָה גִּסָּה – אֲכִילָה מְרֻבָּה בְּיוֹתֵר, שִׁיאֲכִילָה גִּסָּה לְגוֹף כָּל אָדָם כְּמוֹ סֵם הַמוֹת, וְהִיא עֵיקָר לְכָל הַחוֹלָאִים" (דעות ד,טו).

ח סִכְנָה – סִכְנַת חַיִּים. שְׂאָל – בִּיקֵּשׁ. הַרְפָּאִים הַבְּקִיָּאִין – "המומחים לפי דעתנו" (פה"מ כיפורים ח,ג). כלומר מי שמקובל וידוע כמומחה, ולא על פי תעודותיו (ק). רופא אָמֵן – מקצועי.

ט עֲבָרָה – אישה הרה, שאם לא ייתנו לה לאכול מה שהיא מתאוה לו, היא וגם ולדה באים לידי סכנה. וראה: "עוברת שהריחה מאכל אסור, כגון בשר קודש או בשר חזיר – מאכילין אותה מן המרק: אם נתייבשה דעתה, מוטב; ואם לאו, מאכילין אותה פחות בהפרשי זמן גדולים]. ואם לא נתייבשה דעתה – מאכילין אותה עד שתתיישב דעתה. וכן הבריא שהריח דבר שיש בו חמץ וכיוצא בו מדברים שמערערין את הנפש – דינו כעוברת" (מאכלות אסורות יד-טו). בְּלִמּוּס – "מִין מִמִּינֵי הָעֵלְפוֹן הַנִּגְרָם מִחֲמַת רֶגֶשׁ רַעֲבוֹן בְּפִי הַקִּיבָה, וְכִשְׂאוֹכֵל – פֶּגַע מִמֶּנּוּ וְעוֹבֵר, וְתִסְרוּר הַחֹשֶׁכָה מֵעִינָיו" (פה"מ כיפורים ח,ד).

י מוֹסִיפִין לְעֵנּוֹתוֹ בְּשַׁעוֹת* – עַד שִׁצִּיק לוֹ הָרַעֵב. כַּכ"ק: "בְּשַׁעוֹתוֹ", וּמִשְׁמַעוֹ כְּפִי כּוֹחַ סָבְלוּ בֵּאוֹתוֹ זְמַן. מְשָׁלִים – מִסִּיִּים אֶת הַצּוּם. מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים – מִתְקַנְתַּת חֲכָמִים.

יא בַּת שְׂתִים עֲשָׂרָה – הַבְּנוֹת חַיִּיבוֹת לְצוּם בְּגִיל צַעִיר מִן הַבָּנִים, "לְפִי שֶׁהַנִּקְבוֹת יִכְלוּת לְסָבּוֹל הַצּוּם יוֹתֵר מִהַזְכָּרִים" (פה"מ כיפורים ח,ב). שְׂהֵבִיאוּ שְׂתֵי עֲשָׂרוֹת – בְּמָקוֹם הָעֵרוּוָה, כְּסִימְנֵי בְּגָרוֹת (ראה אישות ב,י).

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

שאר העינייים

רחיצה

א אָסוּר לְהוֹשִׁיטָה בַּמַּיִם – ואין נוטלים ידיים, ואין רוחצים פנים, ולכן אין מברכים 'על נטילת ידיים' ולא 'המעביר שינה מעיניי' (תפילה ז,ח).

ב טֵיט – בוץ, רפש. וְאֵינוּ חוֹשֵׁשׁ – ואין לו לחשוש שמא עבר על איסור. מְדִיחָה – שוטפת. יָדָה אַחַת בַּמַּיִם – משום נקיות, כדי לסלק לכלוך וזיעה. טוֹבְלִין כְּדָרְפָן – להיטהר, שאינה רחיצה של תענוג (למשל כדי להיכנס למקדש).

ג רָאָה קָרִי – שיצאה ממנו שכבת זרע. בְּזִמְן הַזֶּה – שמותר לאדם להתפלל גם בלי שטבל לאחר שראה קרי, "לפי שאין דברי תורה מקבלין טומאה, אלא עומדין בטרתן לעולם" (קריית שמע ד,ח).

ד שֶׁהַמַּיִם נוֹזְלִים מִדְּפָנוּ – שהמים מחלחלים מבפנים החוצה דרך דופן כלי החרס (הנקבובי). ועוד, שהאדים מצטננים על הדפנות הקרות והופכים לטיפות.

ה וּמְנִיחָה תַּחַת הַבְּגָדִים – כדי שלא תתייבש.

ו לְהַקְבִּיל – ללכת לקראת, לפגוש (על חשיבות מצות הקבלת פני הרב ראה תלמוד תורה ה,ז). עוֹבֵר בַּמַּיִם – בלי לשחות (לאיסור שבות ראה שבת כג,ה).

א אָסוּר לְרַחֵץ בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים, בֵּין בַּחֲמִין בֵּין בְּצוּגָן, בֵּין כָּל גּוּפוֹ בֵּין אֶבֶר אֶחָד; אֶפְלוּ אֶצְבַּע קִטְנָה אָסוּר לְהוֹשִׁיטָה בַּמַּיִם. וְהִמְלִיךְ וְהִפְלָה רוֹחֲצִין אֶת פְּנֵיהֶן: כָּלָה כְּדֵי שְׁלֹא תִתְגַּנֵּה עַל בַּעֲלָהּ, וְהִמְלִיךְ כְּדֵי שִׁירָאָה בְּיָפִיו, שְׁנֹאֲמַר: "מְלִיךְ בְּיָפִיו תִּחְזִינָה עֵינָיִךְ" (ישעיה לג,יז). וְעַד כַּמָּה נִקְרָאת 'כָּלָה'? עַד שְׁלֹשִׁים יוֹם.

ב מִי שֶׁהָיָה מְלַכְלֵךְ בְּצוּאָה או טֵיט – רוֹחֵץ מְקוּם הַטְּנֵפֶת כְּדָרְכוּ וְאֵינוּ חוֹשֵׁשׁ. וּמְדִיחָה אִשָּׁה יָדָה אַחַת בַּמַּיִם וְנוֹתְנַת פֶּת לְבָנָה. וְהַחֲוֵלָה רוֹחֵץ כְּדָרְכוּ, אֵף עַל פִּי שְׁאֵינוּ מְסַכֵּן. וְכַל חֲיָבִי טְבִילוֹת טוֹבְלִין כְּדָרְפָן, בֵּין בַּתְּשַׁעָה בָּאָב בֵּין בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים.

ג מִי שִׁירָאָה קָרִי בְּזִמְן הַזֶּה בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים: אִם לַח הוּא – מְקַנֵּחַ בַּמַּפָּה וְדִיו; וְאִם יָבֵשׁ הוּא, או שְׁנִתְלַכְלֵךְ – רוֹחֵץ מְקוּמוֹת הַמְּלַכְלִינִין בְּלִבָּד וּמִתְפַּלֵּל. וְאָסוּר לוֹ לְרַחֵץ כָּל גּוּפוֹ או לְטָבַל; שְׁאֵין הַטוֹבֵל בְּזִמְן הַזֶּה טָהוֹר, מִפְּנֵי טְמֵאֵת מַת, וְאֵין הֶרְחִיצָה מְקָרִי לְתַפְלָה בְּזִמְן הַזֶּה אֲלָא מִנְהַג, וְאֵין מִנְהַג לְבַטֵּל דְּבַר הָאָסוּר אֲלָא לְאָסוּר אֶת הַמֵּתָר. וְלֹא אִמְרוּ שֶׁהַרְוָאָה קָרִי בְּלִילֵי יוֹם הַכַּפּוּרִים טוֹבֵל אֲלָא כְּשֶׁתְּקַנּוּ טְבִילָה לְבַעֲלֵי קְרִינִין, וּכְבָר בְּאַרְנוֹ (קריית שמע ד,ח; תפילה ד,ה) שֶׁבְּטָלָה תִקְנָה זוֹ.

ד טֵיט שֶׁהוּא לַח בְּיוֹתֵר, כְּדֵי שִׁינִיחַ אֶדָם יָדוֹ עָלָיו וְתַעֲלָה בָּהּ לְחִלוּחִית שְׁאֵם הַדְּבִיק אוֹתָהּ לְיָדוֹ הַאֲחֵרֶת תִּדְבַק בָּהּ לְחִלוּחִית – אָסוּר לְיִשֵּׁב עָלָיו. לֹא יִמְלֵא אֶדָם כְּלֵי חָרֶס מִים וְיִצְטַגֵּן בָּהּ, שֶׁהַמַּיִם נוֹזְלִים מִדְּפָנוּ. אֶפְלוּ כְּלֵי מַתְכוֹת אָסוּר, שְׁמָא יִנְתָּזוּ מִים עַל בְּשָׂרוֹ. וּמִתָּר לְהַצְטַגֵּן בְּפִרוֹת.

ה לוֹקַח אֶדָם מִטְּפַחַת מְעָרֵב יוֹם הַכַּפּוּרִים וְשׁוֹרֵה אוֹתָהּ בַּמַּיִם וּמִנְגִּבָּה מְעֵט וּמְנִיחָה תַּחַת הַבְּגָדִים, וּלְמַחֵר מְעַבְרָה עַל פָּנָיו וְאֵינוּ חוֹשֵׁשׁ, וְאֵף עַל פִּי שֵׁישׁ בָּהּ קִר הַרְבֵּה.

ו הַהוֹלֵךְ לְהַקְבִּיל פָּנָיו רַבּוֹ אוּ פָּנָיו אֲבִירוֹ אוּ מִי שֶׁהוּא גְדוֹל מִמֶּנּוּ בְּחֻמָּה, או לְקָרוֹת בְּבֵית הַמְּדָרֶשׁ – עוֹבֵר בַּמַּיִם עַד צְנָאוֹ וְאֵינוּ חוֹשֵׁשׁ וְעוֹשֶׂה מְצוּהָ שֶׁהֵלֵךְ לְעִשׂוֹתָהּ, וְחוֹזֵר בַּמַּיִם לְמַקְוֵמוֹ; שְׁאֵם לֹא תִתִּיר לוֹ לְחֹזֵר – אֵינוּ הוֹלֵךְ, וְנִמְצָא

נְכָשֶׁל מִן הַמְצָוָה. וְכֵן הַהוֹלֵךְ לְשֹׁמֵר פְּרוּתָיו – עוֹבֵר בְּמֵימָה עַד צְוֹאָרוֹ וְאִינוֹ חוֹשֵׁשׁ; וּבְלִבְדָּה שְׂלֵא יוֹצִיאוּ יְדֵיהֶם מִתַּחַת שׁוּלֵי בְּגָדֵיהֶם כְּדָרְךְ שְׁעוֹשֵׂי בַחֵל.

נעילת הסנדל

ז אָסוּר לְנַעַל מְנַעַל וְסַנְדָּל, אֲפִלּוּ בְּרַגְלוֹ אַחַת. וּמִתָּר לְצֵאת בְּסַנְדָּל שְׁלֹשְׁעִים וְשָׁלְגָמָא וְכִיּוֹצָא בָהֶן. וְכוּרְךְ אָדָם בְּגָד עַל רַגְלָיו וְיוֹצָא בּוֹ, שְׁהָרִי קָשִׁי הָאֶרֶץ מַגִּיעַ לְרַגְלוֹ, וּמְרַגֵּישׁ שְׁהוּא יָחַף. הַתִּינוּקוֹת – אָף עַל פִּי שֶׁהֵם מִתְרִין בְּאֲכִילָה וְשִׁתִּיָּה וְרַחֲצִיָּה וְסִיכָה, מוֹנְעִין אוֹתָן מִמְנַעַל וְסַנְדָּל.

ח מִתָּר לְכָל אָדָם לְנַעַל אֶת הַסַּנְדָּל מִחֲמַת עַקְרָב וְכִיּוֹצָא בָּהּ, כְּדִי שְׂלֵא תִשְׁכַּנּוּ. וְהַחֲזִיָּה מִתְרַת לְנַעַל אֶת הַסַּנְדָּל מִשׁוּם צְנָה כָּל שְׁלֵשִׁים יוֹם, וְהַחֲזִילָה כִּיּוֹצָא בָּהּ, אָף עַל פִּי שְׂאִין שָׁם סַכְנָה.

סיכה

ט אָסוּר לְסוּף מִקְצַת גּוּפוֹ כְּכֹל גּוּפוֹ, בֵּין סִיכָה שְׁלֹתְעֲנוּג בֵּין סִיכָה שְׂאִינָה שְׁלֹתְעֲנוּג. וְאִם הִיא חוֹלָה, אָף עַל פִּי שְׂאִין בּוֹ סַכְנָה, אוֹ שֵׁישׁ לוֹ חֲטָטִין בְּרֵאשׁוֹ – סָף כְּדָרְכוֹ וְאִינוֹ חוֹשֵׁשׁ.

תשמיש המיטה

י יֵשׁ מְקוֹמוֹת שְׁנֵהֲגוּ לְהַדְלִיק אֶת הַנֵּר בְּלֵילֵי יוֹם הַכַּפּוּרִים, כְּדִי שִׁתְּהִיָּה לוֹ בִּשְׁתׁ פָּנִים מֵאֲשֵׁתוֹ וְלֹא יָבוֹא לִיְדֵי תִשְׁמִישׁ הַמִּטָּה; וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת שְׁנֵהֲגוּ שְׂלֵא לְהַדְלִיק, שְׁמָא יִרְאָה אֲשֵׁתוֹ וְתִשָּׂא חַן בְּעֵינָיו וְיָבוֹא לִיְדֵי תִשְׁמִישׁ. וְאִם חָל יוֹם הַכַּפּוּרִים לְהִיּוֹת בְּשִׁבְתָּ – תִּיָּבֵין הַכֹּל לְהַדְלִיק בְּכָל מְקוֹם; שֶׁהַדְּלִקְתָּ גַר בְּשִׁבְתָּ – חוֹבָה.

ובלבד שלא יוציאו – שלא ישלפו את ידיהם מן השרוולים כדי שלא יירטב הבגד.

ז מְנַעַל וְסַנְדָּל – שֶׁהֵם נוֹחִים לְהַלִּיכָה, לְעוֹמֵת סַנְדָּל שֶׁל שְׁעִים, שְׂאִינוֹ נוֹחַ לְהַלִּיכָה (יִיבוּם וְחֲלִיצָה ד, יח). שְׁעִים – עֵץ הַחֲזוֹרן הַקְרוּי בַּמְבוּק (Mambusa) (פּה"מ כּלִים י, ט). הַשִּׁימוּשׁ בְּקִנֵי עֵץ הַשְׁעִים הִיָּה נְפוּץ בִּימֵי קֶדֶם, הַחֵל מִתְעַשִּׂית הַרְהִיטִים וְעַד לְבִנְיַת בְּתִים וּגְשָׁרִים. הַשְׁעִים הַנּוֹזֵכִר כִּאֵן אִינוֹ הַשְׁעִים שֶׁל יִמִּינוֹ, הַנְעַשָּׂה מִקְלִיפַת אֶלּוֹן הַשְׁעִים (quercus Suber). גְּמָא – גּוּמָא הַפְּפִירוּס (Cyperus papyrus). מְלִיבַת הַגְּבַעוּל שֶׁל צִמַח זֶה עָשׂוּ בִּימֵי קֶדֶם נֵייר וְחַבְלִים, וְאָף קִלְעוּ מִמֶּנּוּ מַחְצֻלוֹת.

ח חִיָּה – יוֹלְדָת. הַגְּדֻרָתָהּ: "מִשִּׁתְּחִיל הַדָּם [מֵהַלִּידָה] לְהִיּוֹת שׁוֹתֵת" (שְׁכַת ב, ג). ט לְסוּף – לְמִרוּחַ עַל הַגּוּף שְׁמַנִּים אוֹ בְּשִׁמִּים. חֲטָטִין – פְּצָעִים.

י תִּשְׁמִישׁ הַמִּטָּה – לְשׁוֹן נְקִיָּה לִיחַסִי אִישׁוֹת. גַּר בְּשִׁבְתָּ חוֹבָה – מְבוּאָר בְּשִׁבְתָּ ה, א.

בְּרִידָה רַחֲמָנָא דְסִיעֵן

